

HUQUQIY MADANIYAT SHAXS MA'NAVIYATI
MEZONI SIFATIDA

Nazarov Ilxom Alimovich

*Malaka oshirish instituti maxsus-kasbiy fanlar
kafedrası katta o'qituvchisi podpolkovnik*

Annotatsiya: Ushbu maqolada inson ongi va qalbi uchun kurash kuchaygan, globallashuv mafkuraviy ta'sirning kuchli vositasiga aylangan bir vaziyatda ayrim geosiyosiy kuchlar ma'naviyatni pasaytirish, ma'naviy tanazzul va qashshoqlikni yoyishga qaratilgan hatti-harakatlarining mazmun- mohiyatini ochib beradi.

Kalit so'zlar: Bir jinslilar nikohi, promiskuite tatu chizish, naturalizm va nudizm, axloqsizlik va ma'naviyatsizlik, geosiyosiy kuchlar, ma'naviyatni pasaytirish, ma'naviy tanazzul.

Inson ongi va qalbi uchun kurash kuchaygan, globallashuv mafkuraviy ta'sirning kuchli vositasiga aylangan bir vaziyatda ayrim geosiyosiy kuchlar ma'naviyatni pasaytirish, ma'naviy tanazzul va qashshoqlikni yoyish usulidan foydalanmoqdalar. G'oyaviy-ma'naviy raqiblarimiz tomonidan G'arb turmush tarzidagi shaxs erkinligini – ma'naviyatga bepisandlik, o'z huquq va erkini anglab yetishni – boshqalarga behurmatlik tarzida targ'ib qilish, o'zligini, o'z ma'naviyati va milliy g'ururini saqlab qolishga bo'lgan intilishlar muxoliflar tomonidan eskilikka yopishish, ozodlikni bo'g'ish, demokratiya taqchilligi, deb talqin qilinmoqda. Demak, bunday g'arazli urinish va ma'naviy tahdidlarga qarshi yoshlarni ma'naviy-mafkuraviy immunitet shakllantirish zaruriyati dolzarb bo'lib qolmoqda.

Huquqiy madaniyatning yana bir jihati, yangilanayotgan jamiyatdagi muhim funksiyasiga alohida e'tibor qaratdi. Mamlakatimizda amalga oshirilayotgan olamshumul o'zgarishlar, shahar va qishloqlarimizning qiyofasi tobora chiroy ochib, aholimizning farovonligi yuksalib borayotgani haqida gapirganda, bunday yangilanishlarning g'oyat muhim manbalari — avvalo, odamlarimizning ongu tafakkuri, dunyoqarashi va kayfiyati tubdan o'zgarib, ularning yon-atrofimizda ro'y berayotgan voqea-hodisalarga daxldorlik hissi, ertangi kunga munosabati va ishonchi tobora mustahkamlanib, siyosiy saviyasi va *huquqiy madaniyati* o'sib borayotgani haqida alohida ta'kidlab kelinmoqda. Binobarin, huquqiy ong va madaniyatning o'sishi “yangilanishlarning g'oyat muhim manbai”, demokratik davlat va fuqarolik jamiyati qurishning zaruriy sharti, betakror omili deb baholandi.

O'z haq-huquqlarini yaxshi tanigan, qonunni hurmat qiladigan har bir kimsani ham ma'naviy barkamol inson deb bo'lmaydi. Muayyan bir shaxs o'z erkini yuksak qadrlashi, birovga bo'yin egmasligi mumkin. Lekin bu uning yuksak ma'naviyatiga

kafolat bo‘la olmaydi. Ushbu fikrning isbotini keyingi 40 – 50 yil mobaynida G‘arb mamlakatlarida yuz bergan g‘oyaviy-ruhiy o‘zgarishlardan topsa bo‘ladi. Bir qator mutaxassislar (masalan, “G‘arbning halokati” asarining muallifi Patrik Byukenen¹, “300 lar qo‘mitasi” kitobini yozgan Jon Koleman va h.k.) XX asrning 60-yillaridan keyin ijtimoiy ong keskin o‘zgargani, ming yillar davom etgan an‘analarga hurmat yo‘qolgani, shaxsning ozodligi shu qadar kuchayib, jamiyatga, boshqa odamlarga ehtirom susayganini ta‘kidlaydilar. Bir qarashda huquqiy davlat asoslari yaratilgan, shaxsning bu boradagi madaniy saviyasi yuqori ko‘tarilgan, ammo ma‘naviy-axloqiy sohada oqsash, ortga tisralish, illatlar domiga tortilish yuz bermoqda. “Bir jinslilar nikohi”, promiskuitet (pala-partish jinsiy aloqalar), a‘zoi badaniga tatu chizish, naturalizm va nudizm, porno va yana boshqa o‘nlab axloqsizlik va ma‘naviyatsizlik illatlari, ana o‘sha – “o‘zini birovga hafa qildirib qo‘ymaydigan”, huquqiy savodi yuqori odamsifat kimsalardan kelib chiqmoqda. Demak, shaxsning huquqiy saviyasi va ma‘naviy qiyofasi o‘rtasida ayniyat, uyg‘unlik buzilishi, deformatsiyalanishi ham mumkin ekan.

Ma‘naviyat va huquq sohalari o‘rtasida uyg‘unlik va nomutanosiblikni shaxs huquqiy ongi prizmasi orqali tadqiq etish istiqbolli yo‘nalish hisoblanadi. Zotan, huquq va ma‘naviyatning nisbati va munosabati, o‘zaro aloqadorligi va ta‘siri masalalari yangi va yangi jihatlar bilan namoyon bo‘lmoqda, bu dialektik bog‘liqlikning ichki mexanizmlarini tahlil qilish bu ikki soha (huquq va ma‘naviyat) orasidagi uzviylikni mustahkamlashning zarur shartlaridan biriga aylanmoqda. Shaxs huquqiy madaniyatining yuksalishiga davlatimizda olib borilayotgan sud-huquq islohotlari, ulardan xabardorlik va hayotida shu qonunlarni bilib, ularning samarasidan foydalana olish eng dolzarb masala bo‘lib qolmoqda.

Masala shundaki, muayyan shaxs yuksak huquqiy madaniyatga erishishi uchun mana shu qonunlarning barchasini mukammal bilishi kerak, degan fikr biryoqlama va norealdir. Bir kishi, hatto u yuksak malakali huquqshunos bo‘lsa ham, barcha qonunlarni mukammal bila olmaydi. Bunday vazifa qo‘yilmaydi ham. Ayni paytda, har bir fuqaro hayoti va faoliyatiga daxldor qonun hujjatlari ham borki, bularni bilmay turib, huquqiy savodxonlikni biror darajasiga da‘vo qilish aqlga ziddir. Masalan, har qanday demokratiyaning asosiy sharti bo‘lmish hokimiyatlar bo‘linishining konstitutsiyaviy prinsipi asosida tub demokratik o‘zgarishlarni chuqurlashtirish bo‘yicha o‘zining ko‘lami va ma‘no-mazmuniga ko‘ra ulkan ishlar amalga oshirilganini, davlat hokimiyati organlari tizimida Oliy Majlisning roli va ahamiyati sezilarli darajada kuchaytirilganini, davlatimizning ichki va tashqi siyosatini shakllantirish va amalga oshirishda mamlakatimiz oliy qonunchilik organining imkoniyatlari kengaytirilganini hamma bilishi zarur. Bosh qomusimizda parlament va

¹ Қаранг: Патрик Бьюкенен. Ғарбнинг ҳалокати. – Жаҳон адабиёти. 2007 йил 2-4-сонлар. См.: Джон Колеман Комитет 300. – Москва. АСТ. 2009.

jamoatchilik nazorati instituti, uni amalga oshirish mexanizmlarining mustahkamlangani ham hokimiyatni demokratik modernizatsiya qilishda ulkan ahamiyat kasb etdi.

Siyosiy partiyalarning yetuklik darajasi, fuqarolarimizning huquqiy ongi, siyosiy va huquqiy madaniyati tobora yuksalib borayotgani, hech shubhasiz, ushbu konstitutsiyaviy islohotlarning eng muhim asosi, ularni amalga oshirishning hal qiluvchi sharti va garoviga aylanmoqda. Axborot sohasini isloh qilish, so‘z va axborot erkinligini ta‘minlash bo‘yicha amalga oshirilgan demokratik o‘zgarishlar fuqarolarning axborot olish va uni tarqatish borasidagi huquq va erkinliklarini ta‘minlash, ommaviy axborot vositalarining mustaqilligini mustahkamlashga, mamlakatni demokratlashtirish jarayonlarida ularning rolini oshirishga xizmat qilmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Boboev. H.B.Siyosiy huquqiy ta’limotlar tarixi. –T.: TDYuI 2003. -205b.
2. Boboev. H.B.O‘zbek davlatchiligi tarixi. T.: “Fan” 2004. – 294 b.
3. Istoriya politicheskix i pravovyx ucheniy. pod redaksiy leysta. uchebnik dlya vuzov. –M.: Norma., 2001. - 680 s.
4. Nersesyans. V.s. Istoriya politicheskix i pravovyx ucheniy. uchebnik dlya vuzov. –M.: Norma-infra., 1999.-730 s.
5. Nersesyans. V.S Filofofiya prava. uchenik dlya vuzov.–M.: Norma,2005 656s.
- 6.Patrik Byukenen. G‘arbning halokati. – Jahon adabiyoti. 2007 yil 2-4-sonlar. Sm.: Djon Koleman Komitet 300. – Moskva. AST. 2009.